

יצא לפעולה. אתה קורא עלי, שומע עלי. מי הוא? מה דוחך אותו?

בכל פעם שיש עניין עם גרמניה — קשה לי לעמוד בצד.

אתה חי מהפגנה להפגנה?

— אני לוקח על עצמי עוד הרבה דברים. כשיצא הספר של יצחק קצנלסון, לפני שמר-נה שנים, קניתי מאות ספרים וחילקתי. למי?

— מאישי ציבור כמו בן-גוריון ועד משה סנה, ועד מנהלי בתי-ספר. נתתי אותו לי-ספריות. גם ביד ושם בתל-אביב.

לא היה שם ספר כזה?

— לא, ולכן הכנסתי אותו לשם. גם לי-מנהלת נתתי. נתתי גם לרבנים. עשיתי גם ספריה לזכר השואה בכפר הרואי.

מה התכניות הקרובות שלך?
— אני מכין עוד ספריה בישיבה התיכונה בפרדס-חנה.

למה אתה עושה את כל זה לבד?

— הייתי באמת רוצה לא להיות לבד. אדרבא, אני מצטער שיוצא לי להיות בין ה-בודדים, ואני מקווה שיצטרפו הרבה.

אתה מאמין שיצטרפו הרבה?
— אני חושב שהזמן יראה שזו היתה

סקתי לקבל את החשלומו החרושי, ואני מצ-טער על זה שבכלל התחלתי לקחת. זה אולי מצלצל שקיבלתי מהם משהו, אבל זה 150 לירות לחרוש. אבל אז, כשקיבלתי, לא דיב-רו על גרמניה אחרת. היום לא הייתי עומד איתם בקשר בכלל. אלה לא היו השילומים של גולדמן, אלא פיצויים שמקבלים גם פו-לנים גויים, ולא רק יהודים. זה היה עוד לפני הקמת המדינה.

מה עשית עם הכסף שקיבלת?

— השתדלתי לא ליהנות ממנו. הקדשתי אותו לכל מיני דברים, למען הויתורנות.

„אני לא יכול להרדם!“

אתה חי מאז המלחמה רק למען המטרה הזאת?

— זאת אולי קצת הגזמה, אבל מי שנש-אר בודד מכל הקרובים, חי את זה כל פעם מחדש.

יש לך חלומות זווטה?

— כן, זה קורה לי שחזיילילה אני לא יכול לישון. אני נמשך אז עוד פעם לקרוא

נלסון בקיבוץ לוחמי הגטאות. הסיפוק של גדול הוא, שאנשים שקוראים את הספר של קצנלסון, מודים לי במכתבים. אחד מידידי אמר לי על השיר היהודי צחק: „היהודי צחק ואני בכיתי כל הלילה.“ זכיתי גם שבגללי הזכירו את קצנלסון וציטטו אותו הרבה פע-מים בכנסת.

מה יצא מהוועד הציבורי שהז-כרת?

— לצערי לא ראיתי עניין שום דבר. השתתפו שם שרים ושופטים וסופרים ומשר-רים, חשבתי שתהיה פעילות ושהספרים והשירים שלו יופצו, אבל לא יצא כלום. חשבתי שמשרד החינוך ידאג שבכתי-הספר ילמדו הרבה יותר מספריו. אבל עד כמה שידוע לי, וכשאני שואל אנשים, יודעים מעט מאוד על משרורי השואה. כבחינות הבגרות כלולים משוררים וסופרים רבים, אבל אני לא שמעתי שנבחנו על יצחק קצנלסון.

אתה הולך לכינוסי-הזיכרון ה-שונים?

— כן, יש כל מיני כינוסים. במיוחד כשיש בבית ציוני אמריקה ביום השואה. נותנים שם סרטים מהמחנות... אבל עו-

..אני בוכה בלילה..

שגיאה — השיכחה וההתקשרות עם גרמניה. אני רוצה להגיד לך, זה עניין של אמונה בלב. אם מיליון-וחצי ילדים נרצחו, אז ה-רוצחים מוכרחים לבוא על עונשם. אני רק מפחד שאנחנו נסכול בעד השיכחה הזאת. אני חולם לפעמים שפה עוד תהיה טרגדיה המוסר שלנו יורד פלאים בגלל זה. התסבר-כת הכלכלית שיצאה מהשילומים. הלכתי החילוף שמצמידים אותנו לתוצרת גרמנית. קצנלסון מקלל את אלה שישכחו את ה-פעמים, ואני פוחד שהקללה הזאת תתגשם.

„אני מצטער שלקחתי!“

אתה אישית קיבלת פיצויים?
— קיבלתי פיצויים. כשהוציאו הנציגים של בנות-הברית בגרמניה את החוק על הש-לום פיצויים על עבודת-כפייה ועל אובדן הבריאות. אבל עכשיו, שאני צריך למסור להם שאני חי, כדי להמשיך ולקבל פו-יצויים, קשה לי לעמוד איתם בקשר ולהיות תחת הקונטרולה שלהם: זה מזכיר לי את הזמנים בגטו, כשעמדנו תחת הביקורת כדי לקבל את מנת הלחם. כבר ארבע שנים הפי-

את הספרות של השואה, במיוחד של קצנ-לסון, אני מרגיש בזה התקרבות למשפחתי. אני שוכב לישון, ולא יכול להירדם. אני חולם שיש אקציה ושרודפים אחרי, ואני רץ להתביא את הילדים.

כמה ילדים יש לך?

— שנים.

איך אתה מתגבר על זה?

— ליד המיטה שלי ישנם הספרים האלה. אני מכיר אותם כבר בעל-פה, אבל אני קורא שוב. נעשה לי קצת יותר טוב אחרי שאני קורא את קצנלסון.

בהזד-יך אתה מכיר אנשים דומים לך?

— הרבה מהיודים שלי, שאני יכול לך-רוא להם אחים-לצרה, סובלים מחלומות כ-אלה. אני חושב שכל מי שהיה שם, מר-גיש כמוני.

יש לך סיפוק לפעמים מהפעילות שלך? ראית תוצאות?

—היה לי כבוד גדול כשקיבלתי פעם הו-מנה מבית הנשיא. לבוא לכינוס הוועד ה-ציבורי לפעולת הזיכרון ליצחק קצנלסון. מזמן לזמן אני בא לביקור לבית יצחק קצ-

שים גם מסיבות וזכרון לשואה. באתי ו-ראיתי אותן. אורח-הכבוד במסיבות האלה, שאני קורא להן „זיבחי מתים“ — הוא נחום גולדמן.

תאר לי מסיבה אחת כזו.

— ראיתי מסיבה כזאת במלון השרון, איך עומד אותו גולדמן, או וייסגל, או אבא אבן. מצד אחד הם רוקדים מסביב אדנאור וחבריו, ושמה הם מדברים על השואה של המיליונים, לצלילי תזמורת של המלון. ו-אוכלים סעודה דשנה. כולם שמחים. ואחרי האוכל יש ריקודים. זה כביכול מסיבה לזכר שיחרור המחנות, אבל אני חושב שדווקא ביום השיחרור, אחרי שרוב העם היהודי וכל הילדים והנוער לא שוחררו, אין מקום לסעודות דשנות עם ריקודים. בפעם הא-רונה כבר היתה מסיבה שקטה, בלי תזמור-רת וכלי ריקודים. הנשיא של שארית הפלי-טה, זה אירגון כזה של שרידי ברגן-בלזן, הוא יוסף רוזנפוט. הוא מארגן כל שנה נשף כזה. הוא גר בניו-יורק ובא כל שנה לנשף.

האם ביקרת בגרמניה מאז ה-מלחמה?

— אני השתחרתי מבלון, ועד שעליתי

ארצה הייתי בקיבוץ בגרמניה, שהתכוונ-לעליה. מאז שעליתי ב-49, לא חזרתי לגר-מניה.

בגטו וורשה ביקרת?

— ביקרתי שם עם בני ועם עוד קבוצה של ילדים — מישלחת נוער מבתי-ספר תי-כוניים. הייתי בין המלווים של המשלחת. בי-קרנו במחנות ההשמדה. הלכנו גם לחורבות של גטו ורשה, איפה שסבלתי והשתתפתי במרד.

מה היתה התגובה של הנערים?

— כמו שאמרה ילדה אחת: „נסעתי כיש-ראלית וחזרתי כיהודיה.“ בשבילי זה היה חשוב. כשטיילנו על חורבות הגטו ובסרב-לינקה — קבר של כמעט מיליון יהודים — הסתובבנו זמן רב ובכינו. למזלנו היינו מוכרחים לעזוב, בגלל הילדים שחיכו לנו עם האוטובוסים. בני ביקש ממני להפסיק לבכות.

„נכנס השטן בעם הזה!“

לא היית יותר מאושר אילו שכחת את הכל ולא עסקת בהז-כרת השואה?

— אני לא חושב שאני יכול אי-פעם להיות מאושר. כשאני חושב על הורי ועל הצורה שהם ניספו, אז לא פעם אני חושב בכזו על עצמי איך אני יכול לחיות כמו שאני חי היום. איך אני אוכל ושיתי והי-לך לקולנוע כל פעם שאני קצת שמח או צלוי, זה חוזר אלי ואני חש אשמה על ה-שמחה. אני מתאר לי לא פעם שלו אחד מההורים היה במקומי, ואני הייתי נשאר בטרבלינקה, היה לו פחות חדות-חיים ממני.

מה היית רוצה שיעשו בישראל?
שילכו כל היום עם שק על הראש ויבכו?

— לא. חס ותלילה, זה לא הייתי רוצה. אבל יש הבדל גדול בין ללכת עם שק על הראש ובין רחובות מלאים מכוניות גר-מניות, כשאני עובר ורואה בזמן האחרון את מכוניות האשפה של עייתת תל-אביב, מרצדס גדול, זה מזכיר את משאיות הגו של מרצדס. גם האמבולנסים של מרצדס שהביאו ארצה גורמים לי עצב. כשתופרים פה מדים לצבא הגרמני — זה מזכיר לי איך במחנית היו תופרים על סף המוות. אלה הם הדב-רים שאני לא יכול לסבול... נכנס השטן בעם הזה. ריבונו של עולם, תראה את ה-הולנדים, איך הם התנהגו בעניין החתונה של הנסיכה שלהם עם בחור גרמני!

באשוויץ: שמחה הולצברג מדליק נד-זכרון ליד המצבה לזכר קרבנות-השואה